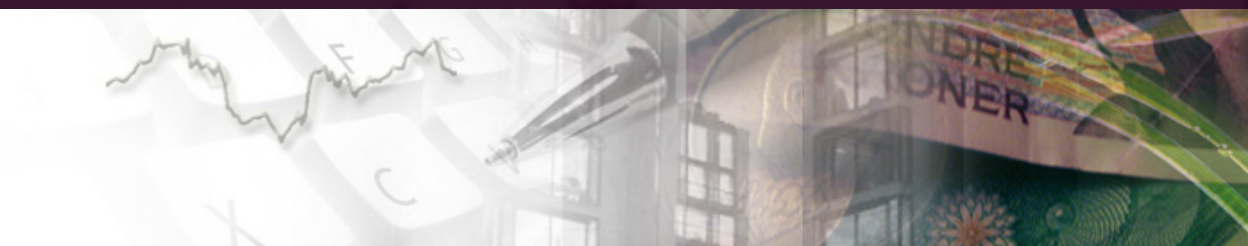

Årsrapport

Økokrim

2008

Kort om Økokrim

Økokrim er den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Enheten er kompetansesenteret i politiet og påtalemyndigheten for bekjempelse av disse kriminalitetsformene. Økokrim ble etablert i 1989, og er både et særorgan i politiet og et statsadvokatembete med nasjonal myndighet. De formelle reglene om Økokrim finnes i påtaleinstruksen kapittel 35.

Visjon

Norge er et godt land å leve i. Vi har mange viktige verdier å verne. Kriminalitet er en trussel mot disse verdiene. Ved å bekjempe kriminalitet bidrar Økokrim til å verne viktige verdier i det norske samfunnet. *Vern av viktige verdier* er Økokrims visjon.

Overordnet mål

Økokrims overordnede mål er å bekjempe økonomisk kriminalitet, miljøkriminalitet og hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger.

Økokrims oppgaver

- avdekke, etterforske, påtale og føre egne saker for retten
- bistå nasjonale og utenlandske politi- og påtalemyndigheter
- heve politiets og påtalemyndighetens kompetanse og drive opplysningsvirksomhet
- drive kriminaletterretning, særlig å motta og analysere rapporter om mistenkelige transaksjoner
- være rådgivende organ for sentrale myndigheter
- delta i internasjonalt samarbeid

Allmennprevensjon er et sentralt mål for Økokrim. Gjennom arbeidet med konkrete straffesaker sender vi ut et signal til allmennheten om at man risikerer straff dersom man overtrer reglene på våre områder. Den største andelen av Økokrims ressurser brukes på arbeidet med straffesaker.

« Økokrim er spissorganet for bekjempelse av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet »

Kort om Økokrim 2

Økokrim-sjefen har ordet 4

Økokrim statistikk 5

Hvordan jobber Økokrim? 7

Saksgang 9

Økokrim-saker i 2008 11

Kompetanseorganet Økokrim 33

Nasjonalt og internasjonalt samarbeid 35

Økokrim-sjefen har ordet

Konst. Økokrim-sjef Trond Eirik Schea.
Foto: Kenneth Didriksen, Økokrim

Når Økokrim går inn i sitt tjuende år, er det grunn til å være tilfreds med hva enheten har oppnådd. Samtidig må Økokrim ruste seg til å møte stadig nye utfordringer.

Vi kan se tilbake på et 2008 der vi fikk fellende dommer i åtte av ti saker. Men det var også et år der vi måtte avstå fra å ta inn store saker på grunn av manglende kapasitet. Med den økonomiske krisen vi er inne i, tror vi ikke at færre vil fristes til å begå lovbrudd i tiden fremover. Selv om Økokrim skal bruke sin begrensede kapasitet på de store, komplekse sakene, må ressursene svare til utfordringene.

Spydspiss

Økokrim fyller tjue år i 2009. I løpet av disse årene har enheten etablert seg som en velkjent og velansett institusjon i det norske samfunnet. De siste fire årene har enheten vært med i en omdømmeundersøkelse som meningsmålingsinstituttet

Synovate gjennomfører. Av de over åtti offentlige institusjonene som er med i undersøkelsen, plasserer Økokrim seg godt blant de ti beste.

Formålet med opprettelsen av Økokrim i 1989 var å etablere et organ innen politi og påtalemyndighet som kunne håndtere de alvorligste og mest kompliserte lovbruddene innenfor økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Dette har enheten lyktes med gjennom "forretningshemmelighetene" tverrfaglighet og integrert påtale. Et eget nasjonalt spisskompetanseorgan som kan håndtere slike saker og drive bistand og kompetanseheving på disse områdene overfor det øvrige politiet, er nødvendig for å sikre at bekjempelse av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet får tilstrekkelig prioritet. Etableringen av øko-team i politidistriktene i de senere årene er viktig av samme grunn.

Ressurskrevende

Etterforskning og iretteføring av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet er gjennomgående svært ressurskrevende. Saksarbeidet er blitt mer utfordrende med årene, blant annet på grunn av den økende globaliseringen, den teknologiske utviklingen og stadig mer aktive forsvarere. Det å etterforske og føre store straffesaker for retten innebærer tunge løft. Og det kreves vanligvis en betydelig større innsats å håndtere en sak i straffesporet enn det som ligger bak en anmeldelse, enten den kommer fra et kontrollorgan eller andre.

De tjue neste...

Det som er viktigst for politiets bekjempelse av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet i tiden framover, er å sette Økokrim og resten av politiet bedre i stand til å gi de sakene som dukker opp på disse områdene, en forsvarlig behandling. Vi jobber med kriminalitetsformer hvor mørketallene er store. Selv om det ikke er mulig å avdekke og etterforske alle overtredelser på disse områdene, bør politiet i hvert fall ha kapasitet til å behandle den kjente kriminaliteten som anmeldes av kontrollorganene og andre.

I 2008 fikk vi fellende dommer i 8 av 10 saker

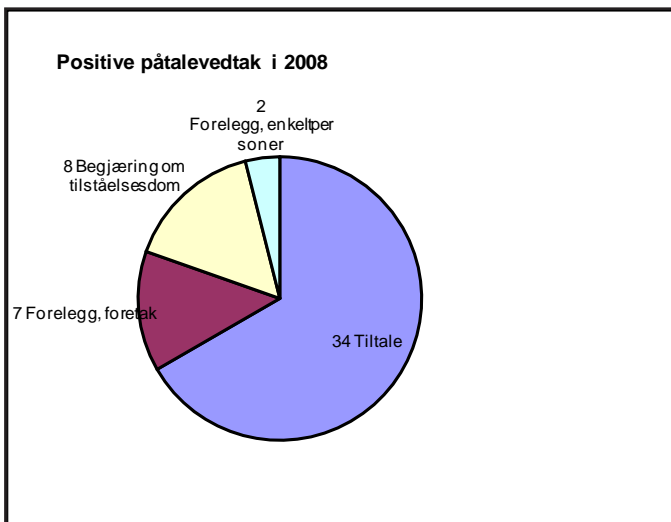
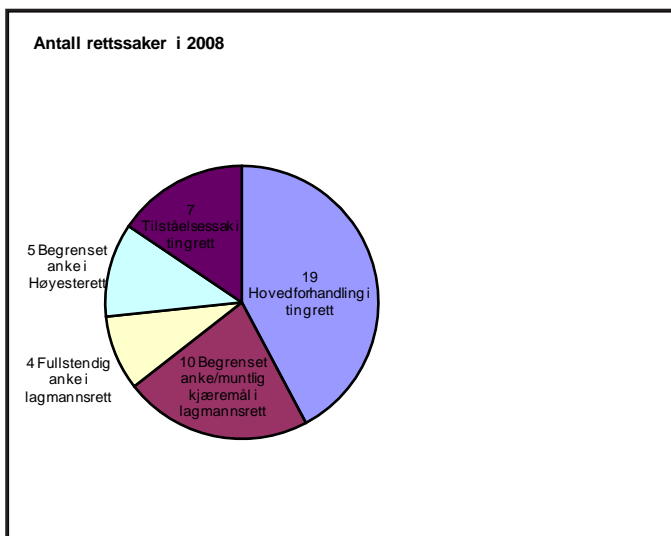

Økokrim statistikk

Nøkkeltall	Enhet	2008	2007	2006
Domfellelse i rettskraftige avgjørelser	%	82	87	84
Oppklaring	%	83	95	98
Rettsaker (tingrett, lagmannsrett, Høyesterett)	Antall	45	34	36
Rettskraftige avgjørelser	Antall	42	59	58
Rettskraftige økonomiske reaksjoner	Mill.kr.	94	2 448 ²	66
Påtalevedtak (positive)	Antall	51	51	79
Nye sakskomplekser	Antall	33	42	32
Sakskomplekser under etterforskning per 31. desember	Antall	47	41	43
Nye saker vi yter bistand i	Antall	67	75	60
Meldinger om mistenkelige transaksjoner	Antall	9 026	7 543	7 042
Saksbehandlingstid	Dager	340	390	465
Budsjett (hjemlet tildeling per 31. desember ¹)	Mill.kr.	110	106	100
Stillinger	Antall	136	136	135

¹ Eksklusive øremerkede midler

² Idømt erstatning i sakskomplekset Finance Credit: 2 milliarder 357 millioner kroner

Positive påtalevedtak er etterforskning som resulterer i for eksempel tiltale eller forelegg/bot

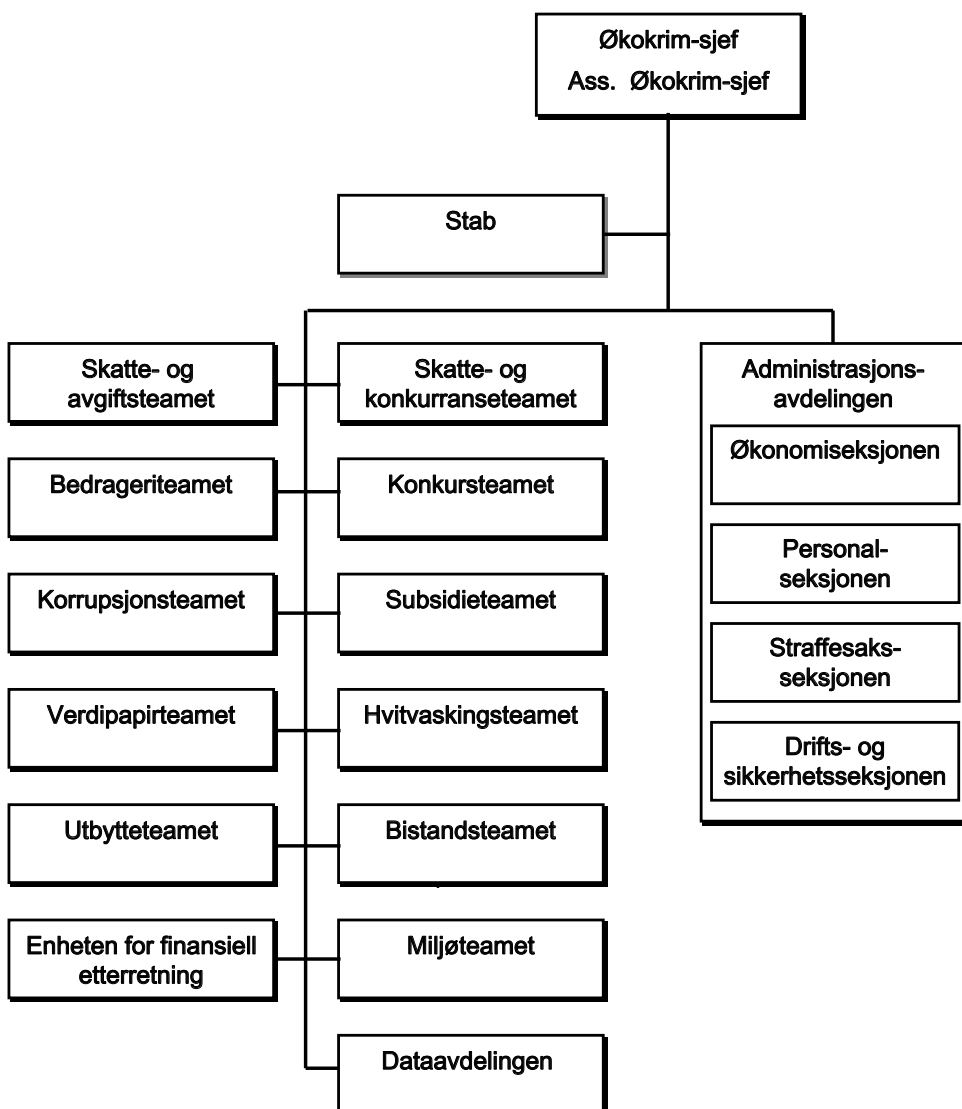
Organisasjon

Økokrim har en flat organisasjonsstruktur. Ledelsen består av Økokrim-sjefen og assisterende sjef. Ledelsen får bistand i det daglige arbeidet av en stab, som består av leder av administrasjonsavdelingen, to fagdirektører, en med politifaglig bakgrunn og en med økonomifaglig bakgrunn, en kommunikasjonsrådgiver, en HR-rådgiver, en førstestatsadvokat (teamleder) og en sekretær.

Etterforskningen foregår i faste, tverrfaglige team. I 2008 hadde Økokrim tolv team. Hvert team har hovedansvar for et eget fagområde, og de fleste teamene har som hovedoppgave å etterforske og føre egne straffesaker for retten. Bistandsteamet yter bistand til politidistriktene. Også andre team, særlig Miljøteamet og Utbytteamet, yter bistand på sine fagområder. Enheten for finansiell etterretning (EFE) mottar og behandler rapporter om mistenkelige transaksjoner (MT-rapporter) og annen etterretningsinformasjon. I tillegg til teamene har Økokrim en dataavdeling og en administrasjonsavdeling. Administrasjonsavdelingen består av en personal- og felleseksjon, en økonomiseksjon, en drifts- og sikkerhetsseksjon og en straffesaksseksjon.

Teamene er satt sammen av spesialletterforskere, dels med politibakgrunn, dels med økonomisk eller miljøfaglig bakgrunn. De fleste teamene ledes av en førstestatsadvokat, og har også en politiadvokat. Etterforskere fra andre politidistrikt eller medarbeidere fra kontrolletatene trekkes inn i etterforskningen av Økokrims egne saker ved behov.

Ved utgangen av 2008 hadde Økokrim 134 faste stillingshjemler, 2 engasjementer og 2 hospitantstillinger.

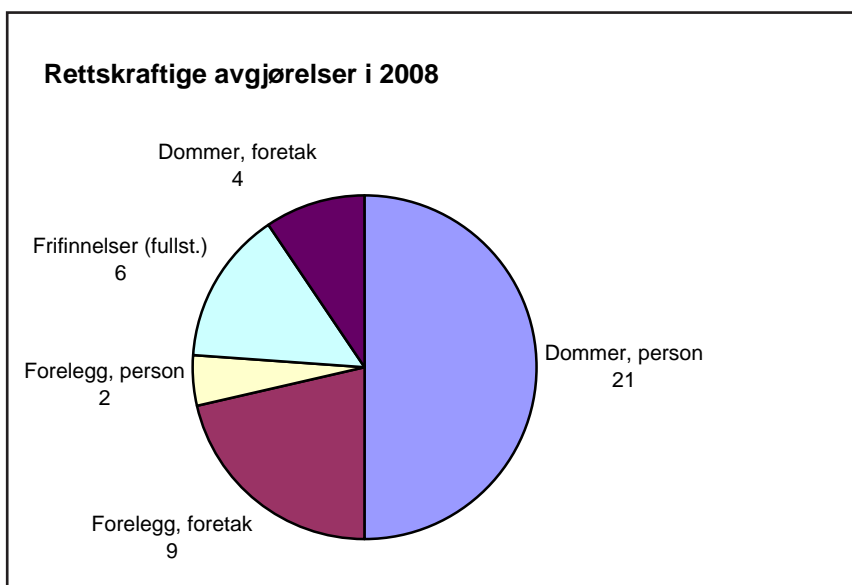
Hvordan jobber Økokrim?

Økonomisk kriminalitet omfatter blant annet

- grove bedragerier
- misbruk av offentlige støtteordninger (subsidiebedragerier)
- regnskaps- og revisjonslovbrudd
- konkurskriminalitet
- skatte-, avgifts- og tollunndragelser
- kriminalitet knyttet til verdipapirmarkedet
- konkurransekriminalitet
- korrupsjon
- utroskap og underslag
- hvitvasking

Miljøkriminalitet omfatter blant annet

- ulovlig forurensning (inkludert næringsmiddelkriminalitet og håndtering av farlig avfall)
- naturkriminalitet (for eksempel ulovlig jakt og fangst, ulovlig inngrep i verneområder)
- kunst- og kulturminnekriminalitet (for eksempel fjerning eller ødeleggelse av kulturminner og overtredelse av plan- og bygningsloven)
- arbeidsmiljøkriminalitet (for eksempel manglende opplæring eller feil ved utstyr som kan føre til død eller personskaide)

De fleste sakene innenfor Økokrims felt behandles av politidistriktene. Økokrim tar de store, komplekse og/eller prinsipielle sakene. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

Saksinntak

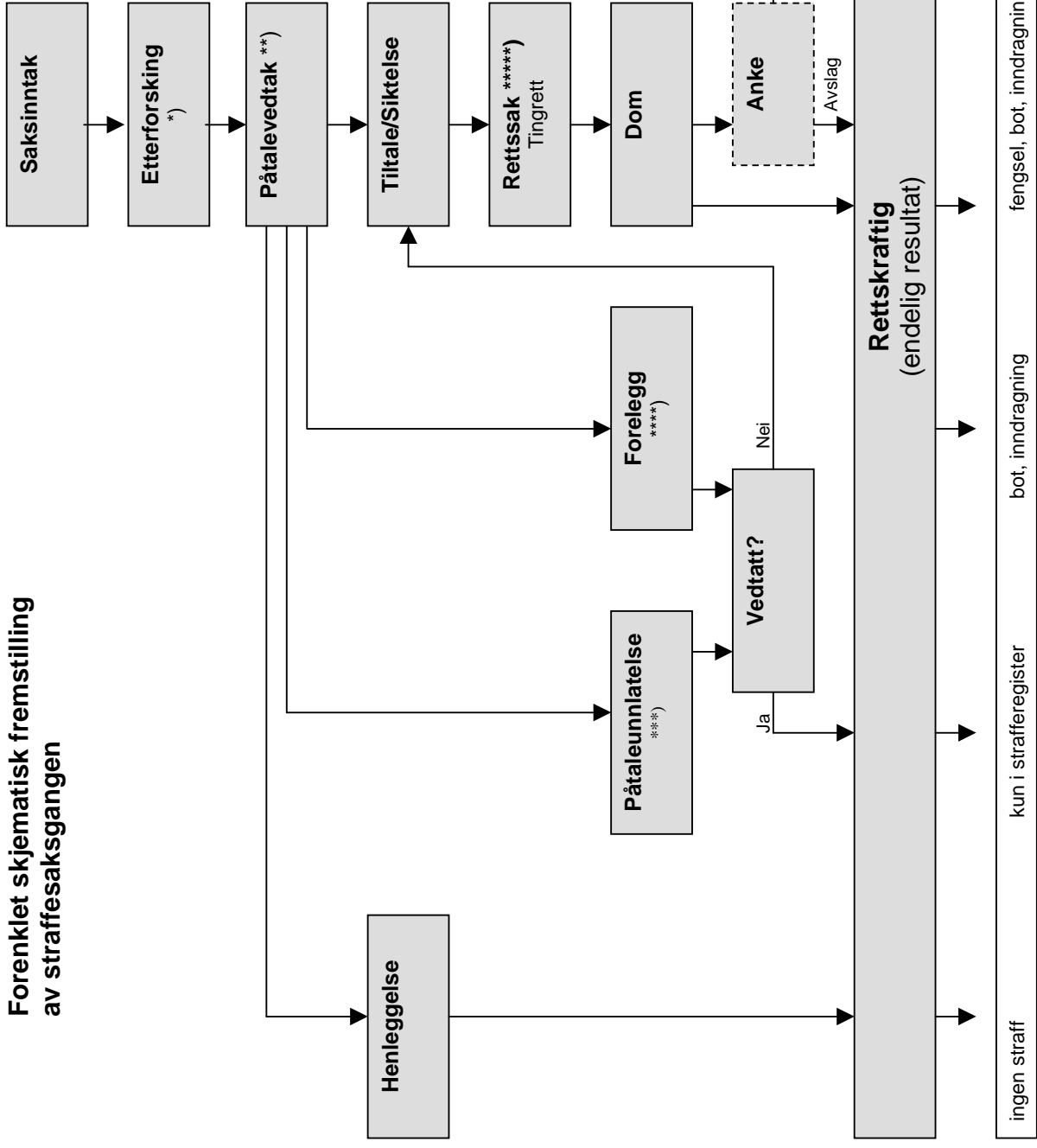
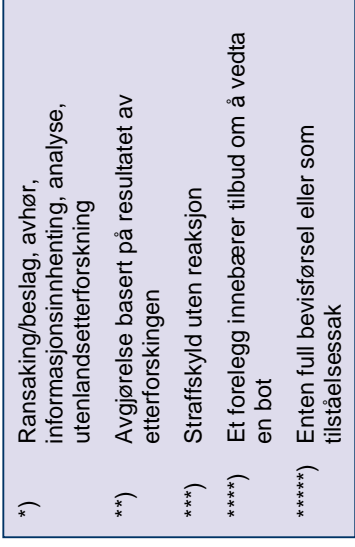
De fleste sakene innenfor Økokrims felt behandles av politidistriktene. Økokrim etterforsker og fører for retten de store, komplekse og/eller prinsipielle sakene. Flere av sakene har forgreninger til utlandet. Hvis en sak er av prinsipiell betydning, kan det være naturlig at Økokrim behandler den for blant annet å avklare rettslige tolknings spørsmål eller straffnivå.

Når det gjelder økonomisk kriminalitet, skal Økokrims ressurser først og fremst benyttes i saker som har samfunnmessige konsekvenser. Eksempler på dette er alvorlige brudd på offentligrettslig reguleringslovgivning, som skatte- og avgiftsunndragelser, verdipapirkriminalitet og brudd på konkurranseregler. Andre prioriterte områder er korrupsjon, alvorlige bedragerier overfor en større krets av personer, misbruk av offentlige støtteordninger, større konkurs-saker og hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger. Dessuten ønsker vi å ha en variert og sammensatt saksportefølje hvor de fleste hovedkategoriene av økonomisk kriminalitet er representert. Det er Økokrims ledelse som avgjør hvilke saker som skal behandles.

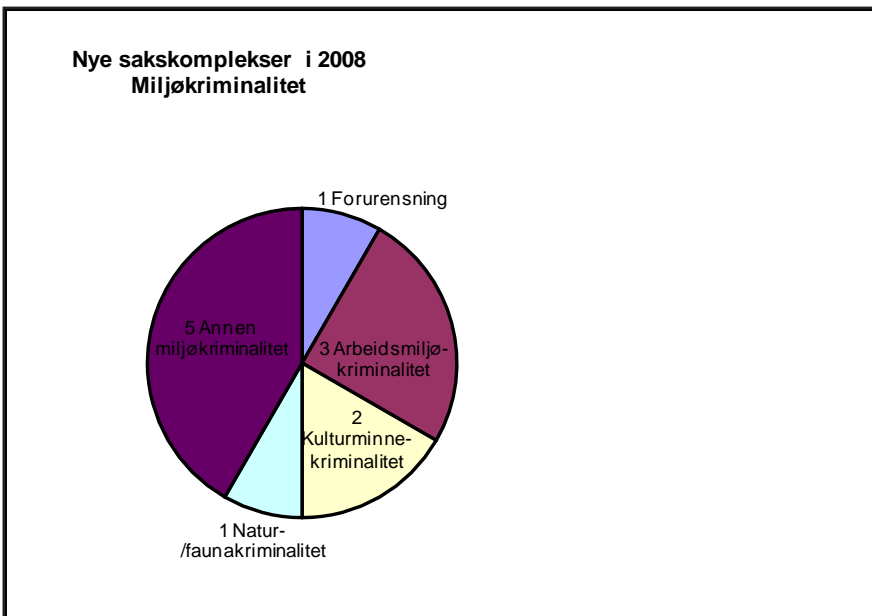
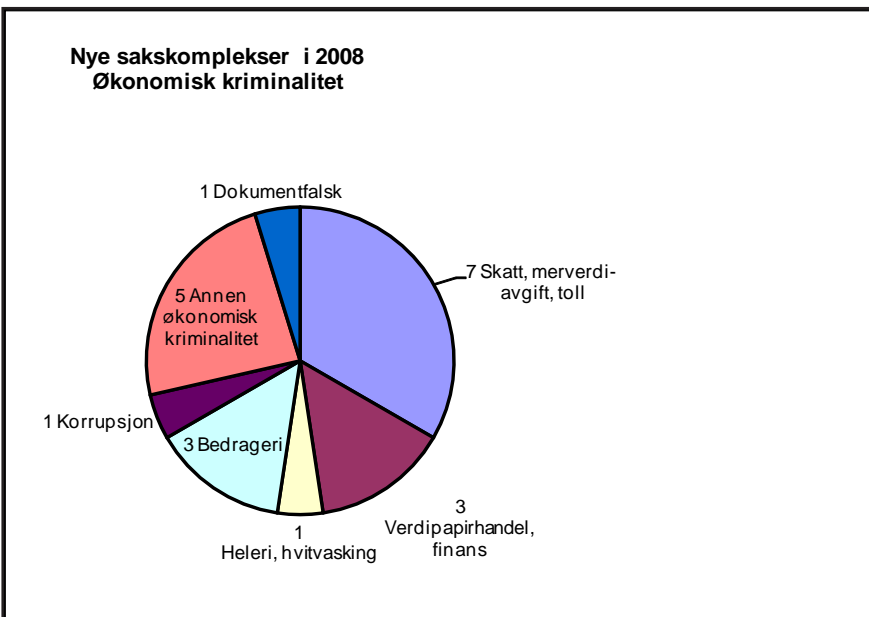
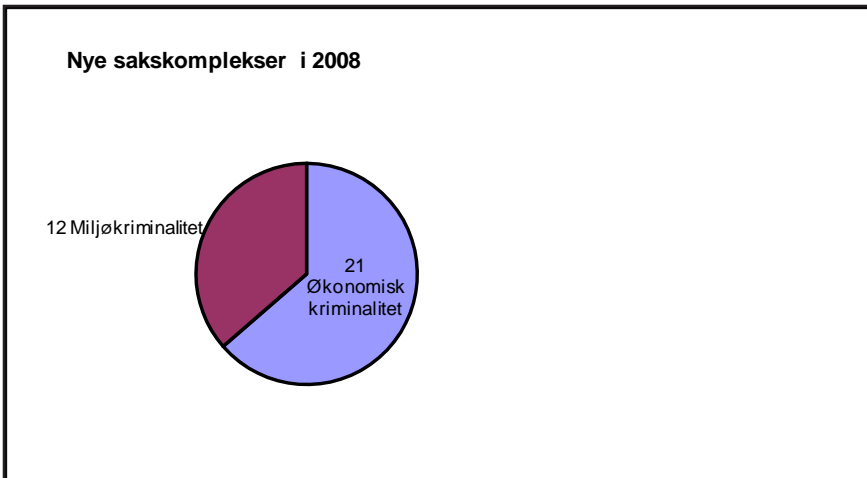
Når det gjelder miljøkriminalitet, er ordningen at slike saker som regel blir etterforsket og påtalt av politidistriktene. Økokrims rolle er først og fremst å gi lokalt politi veiledning i hvordan slike saker bør behandles. Det vil likevel være naturlig at Økokrim i enkelte saker overtar etterforsknings- og/eller påtaleansvaret. Dette er særlig aktuelt i saker etter straffeloven § 152b, eller saker som er prinsipielle, omfattende eller med forgreninger til utlandet.

« Vi skal ikke ta alt. Økokrims oppgave er å ta de store, alvorlige sakene »

Forenklet skjematisk fremstilling av straffesaksgangen

Saksgang

Økokrim-saker i 2008

Konkurskriminalitet

Konkurskriminalitet er straffbare handlinger som begås i forbindelse med konkursbehandling. En person eller et foretak som er slått konkurs, kan skjule verdier når konkursen er åpnet, slik at kreditorene ikke får dekket fordringene sine. De fleste kriminelle handlinger begås imidlertid før konkursen åpnes, for eksempel ved at skyldneren har unnlatt å føre regnskap, eller ulovlig har tatt ut penger fra virksomheten. Hvert år åpnes det ca. 3 500 konkurser i Norge. Undersøkelser har vist at det er mistanke om straffbare forhold i mer enn halvparten av alle konkursbo.

Det er viktig å bekjempe konkurskriminalitet fordi det påfører samfunnet betydelige problemer: Kreditorer kan bli påført så store tap at de selv går konkurs, noe som ofte fører til tap av arbeidsplasser. Næringsdrivende som bevisst taper virksomheten for midler og unnlater å betale kreditorer, kan tilby varer og tjenester til lavere priser enn lovlige næringsdrivende i samme bransje. De sistnevnte blir da påført økonomisk skade. Den alminnelige forretnings- og samfunnsmoral blir svekket. Gjengangere, såkalte konkursryttere, er et stort og alvorlig problem. De kjører systematisk selskaper konkurs for å oppnå egen gevinst.

Et utvalg saker:

Dom i byggekonskurs

Den 15. juli 2008 ble en tidligere prosjektsjef i byggeselskapet Fageråsen Utvikling AS dømt til ubetinget fengsel i tre år og seks måneder samt rettighetstap i tre år for grovt bedrageri mot byggelånsbank, grov uordentlig forretningsførsel, utroskap og regnskapsovertredelser. Domfellelsen for grov uordentlig forretningsførsel bygger på at den domfelte forsøkte å gjennomføre utbyggingen uten å ha hatt det nødvendige grunnlaget for å styre og kontrollere prosjektet slik at han kunne fatte de riktige beslutningene underveis. Blant annet var byggeadministrasjonen for liten i forhold til størrelsen på prosjektet, og det ble ikke utarbeidet tilstrekkelig styringsverktøy i form av realistiske fremdriftsplaner og ajourførte regnskaper. Byggeselskapet gikk konkurs, og fordringshaverne ble påført tap på opp mot 100 millioner kroner. Saken er anket til lagmannsretten.

Sponsor Service

Det ble tatt ut tiltale mot to av revisorene i Sponsor Service ASA for overtredelser av revisorloven og regnskapsloven i 2007. Grunnlaget for saken er straffesaken mot den tidligere konsernsjefen og økonomidirektøren i selskapet, som ble dømt til en lang ubetinget fengselsstraff for blant annet å ha manipulert regnskapene slik at de viste et betydelig bedre resultat enn hva det var grunnlag for. Straffesaken mot revisorene gikk i februar 2009.

Utfordringer og tendenser

Antall konkurser svinger i takt med økonomien. Det er nå en markant økning i antall konkurser. Bransjer som bygg og anlegg, varehandel, eiendomsdrift og hotell- og restaurantdrift er mest utsatt. Konkurs er i seg selv ikke straffbart, men det kan være en viss sammenheng mellom antall konkurser og antall konkurslovbrudd. Vi regner med å se en ytterligere økning av konkurs-saker i årene fremover når selskaper i spesielt utsatte bransjer får betalingsproblemer. I tillegg ser vi en tendens til at stadig flere NUF-selskaper (norsk avdeling av utenlandsk foretak) går konkurs.

Det er viktig å bekjempe finansielle bedragerier fordi de medfører betydelige problemer for den som rammes. Privatpersoner kan bli ruinert, og bedrifter kan lide betydelige tap. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

Finansielle bedragerier

Finansielle bedragerier er straffbare handlinger knyttet til finansielle instrumenter. Felles for slike bedragerier er at investorer blir forledet til å investere penger i et finansielt instrument som skal gi god avkastning. Det finnes mange forskjellige varianter av bedrageriene, og det utvikles stadig nye avarter. Investorene taper pengene sine fordi det ikke skjer noen investering, instrumentet ikke finnes, investeringen ikke gir den lovte avkastning, eller at det er svært risikofylt.

Pengene fordeles som regel mellom den som overtalte investoren og forskjellige mellommenn, som alle spiller sine roller. Ofte er investeringsoppleggene fremstilt som svært kompliserte og vanskelige å forstå. Det er vanlig at investeringen skjer i utenlandske instrumenter, for eksempel amerikanske statsobligasjoner, valuta, verdipapirer utstedt av utenlandske banker eller aksjer i utenlandske og ikke børsnoterte selskaper. En annen form for finansielle bedragerier kan være investering i pyramidelignende selskaper.

Det er viktig å bekjempe finansielle bedragerier fordi de medfører betydelige problemer for den som rammes. Privatpersoner kan bli ruinert, og bedrifter kan lide betydelige tap. Det er også viktig for å kunne bevare tilliten til finansmarkedet og ha et velfungerende verdipapirmarked. En annen vesentlig grunn er at denne typen kriminalitet er egnet til hvitvasking av penger som stammer fra annen kriminell virksomhet. Det er også internasjonalt kjent at en del aktører finansierer svært alvorlig kriminalitet gjennom denne typen bedragerier.

Eksempel på sak:

Dom i T5PC-sak

Oslo tingrett avsa i oktober 2008 dom mot den tidligere styreformannen i The Five Percent Community (T5PC) som var tiltalt for overtredelse av straffeloven § 273 og 274. Han ble domfelt for at han i flere tilfeller hadde opplyst om at selskapet blant annet hadde inngått avtaler med andre selskaper, og at disse avtalene ville være gunstige for T5PC og dets aksjonærer. Videre ble han dømt for å ha gitt gale opplysninger om hvem som var den største aksjeeieren i selskapet, og om at en aksje-bindingsavtale ikke var brutt. Disse forholdene kunne påvirke aksjekursen, og selskapets aksjonærer og kreditorer fikk et uriktig inntrykk av selskapets økonomiske stilling. Han ble dømt til ett års fengsel for forholdene. Saken er anket.

Utfordringer og tendenser

Finansielle bedragerier synes å øke i utbredelse. Dette skyldes trolig flere forhold, blant annet økende globalisering og bruk av internett. Det er dessuten mer midler tilgjengelig for investeringformål. En annen årsak er også at denne typen kriminalitet er attraktiv for kriminelle fordi gevinstmulighetene er store, og risikoen for å bli etterforsket og dømt er lav. Det dreier seg om planlagt og organisert kriminell virksomhet i nettverkslignende strukturer. Kriminelle handlinger som faller inn under flere rettsområder og kompliserte transaksjoner med mange parter gjør etterforskningen vanskelig og ressurskrevende. I tillegg kommer at de som er bedratt, som regel er lite villige til å samarbeide med politiet, dels fordi det kan dreie om svarte penger, dels fordi de tror at pengene blir tapt for alltid hvis de involverer politiet.

Hvitvasking vil kunne være å bruke utbytte til å skaffe seg andre formuesgoder. Formålet er å skjule hvor utbyttet stammer fra og få det til å se ut som det er ervervet på lovlig måte. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

Hvitvasking

Heleri og hvitvasking går ut på å motta eller sikre utbytte av straffbare handlinger man selv eller andre har begått. Hvitvasking vil typisk kunne være å investere utbytte i ellers lovlig virksomhet eller å bruke utbytte til å skaffe seg andre formuesgoder. Formålet er å skjule hvor utbyttet stammer fra og få det til å se ut som det er ervervet på lovlig måte. Hvitvasking forekommer i forbindelse med alle former for profittmotivert kriminalitet, for eksempel underslag, bedrageri, utroskap, korrupsjon, ran, narkotikaomsetning og menneskehandel. Dersom det er den kriminelle selv som forsøker å skjule hvor utbyttet stammer fra, snakker vi om selvvasking.

Det er viktig å bekjempe heleri og hvitvasking fordi denne typen kriminalitet gjør det vanskeligere å oppdage kriminelle handlinger og å tilbakeføre utbyttet til de fornærmede. En effektiv bekjempelse av hvitvasking vil virke forebyggende på all økonomisk kriminalitet siden det vil være vanskeligere for den kriminelle å skjule hvor utbyttet stammer fra, og kunne nyte godt av midlene. Heleri og hvitvasking kan også være en trussel mot lovlige virksomheter og betalingssystemer som er avhengige av tillit for å kunne fungere.

Et utvalg saker:

Tiltale mot lege

I oktober ble en lege tiltalt for å ha overført penger som stammet fra legevirksomheten hun drev til et utenlandsk selskap. Utad fremstod overføringene som betaling av leie av lasermaskiner, men leieavtalen var uten realitet. Hun tappet på denne måten sin egen klinikk. Forholdene ble avdekket i forbindelse med at myndighetene på Guernsey tillot innsyn i dokumenter som gjaldt det utenlandske selskapet.

Dom mot tidligere banksjef

I desember avsa Gulating lagmannsrett dom mot en tidligere banksjef for utroskap mot banken han var ansatt i. Banksjefen hadde mottatt bestikklser fra en av bankens kunder. Han mottok beløpet kontant i utlandet og fraktet pengene til Norge, hvor han oppbevarte dem i en bankboks før han brukte dem. Dommen er ikke rettskraftig.

Dom i rederisak

I mars 2009 kom dommen i "Tordenskjold-saken". Der ble en tidligere befraktningsjef i Tordenskjold Rederi AS dømt til fem og et halvt års fengsel for blant annet flere tilfeller av grov utroskap og grovt bedrageri. Den domfelte har sørget for at norske selskaper som han representerte, betalte langt mer for kjøp av skip enn nødvendig. På den måten ble rederiet systematisk tappet for betydelige verdier over flere år. En tidligere administrerende direktør i rederiet ble i samme sak dømt til fengsel i sju måneder, hvorav seks måneder betinget, for brudd på straffeloven, regnskapsloven og ligningsloven. Saken for den tredje tiltalte er berammet til september 2009.

Utfordringer og tendenser

Det har i de siste årene vært økt fokus på heleri og hvitvasking, noe som gjenspeiler seg i anmeldelsesstatistikken. Stadig nye hvitvaskingsmetoder avdekkes. De kriminelle synes i økende grad å få profesjonell bistand til dette. I tillegg benyttes gjerne selskaper i såkalte skatteparadiser som i varierende grad tillater innsyn. Selskapene er gjerne organisert i omfattende selskapsstrukturer i forskjellige land.

Heleri og hvitvasking kan også være en trussel mot lovlige virksomheter og betalingssystemer som er avhengige av tillit for å kunne fungere.

Korrupsjon svekker etiske og moralske verdier i samfunnet og utgjør en trussel mot rettstaten, demokratiet og menneskerettighetene. Den skaper forskjellsbehandling og hindrer sosial rettferdighet. Illustrasjonsfoto: Ingvil Trana, Økokrim.

Korrupsjon

Korrupsjon kjennetegnes av at noen misbruker sin posisjon for personlig vinning. I straffeloven § 276a er korrupsjon definert som å kreve, motta, akseptere eller å gi eller tilby noen en "utilbørlig fordel" i anledning stilling, verv eller oppdrag. Det er ikke et vilkår at den utilbørlige fordelen kan knyttes til en bestemt handling eller unnlattelse på mottakerens side; det er tilstrekkelig at fordelen har sammenheng med en persons stilling, verv eller oppdrag. Straffeloven § 276c inneholder også en bestemmelse som kriminaliserer såkalt påvirkningshandel.

Det er viktig å bekjempe korrupsjon fordi korrupsjon svekker etiske og moralske verdier i samfunnet og utgjør en trussel mot rettstaten, demokratiet og menneskerettighetene. Den skaper forskjellsbehandling og hindrer sosial rettferdighet. Korrupsjon undergraver den redelige konkurransen og virker konkurransevridende, og kan påføre bedrifter direkte økonomisk tap og tap av omdømme.

Et utvalg saker:

Vannverkssaken

I 2007 tok Økokrim ut tiltale mot fire personer i den såkalte "vannverkssaken". Tiltalen rettet seg mot tidligere administrerende direktør i Nedre Romerike Vannverk og Sentralrenseanlegget RA-2, hans sønn og to kontraktspartener. Tiltalen omfattet også et stort entreprenørselskap (foretaksansvar). Tiltalen gjaldt flere tilfeller av grov korrupsjon og grov økonomisk utroskap. I februar 2008 ble den tidligere direktøren dømt til åtte års fengsel. Han ble også dømt til å tåle inndragning av alle sine eiendommer i Sør-Afrika og til å betale over 63 millioner kroner i erstatning. De medtiltalte fikk også fengselsstraffer. Entreprenørselskapet fikk en bot på åtte millioner kroner. Samtlige av de domfelte har anket, og det er berammet ankeforhandling i lagmannsretten fra september 2009.

Ullevål-saken

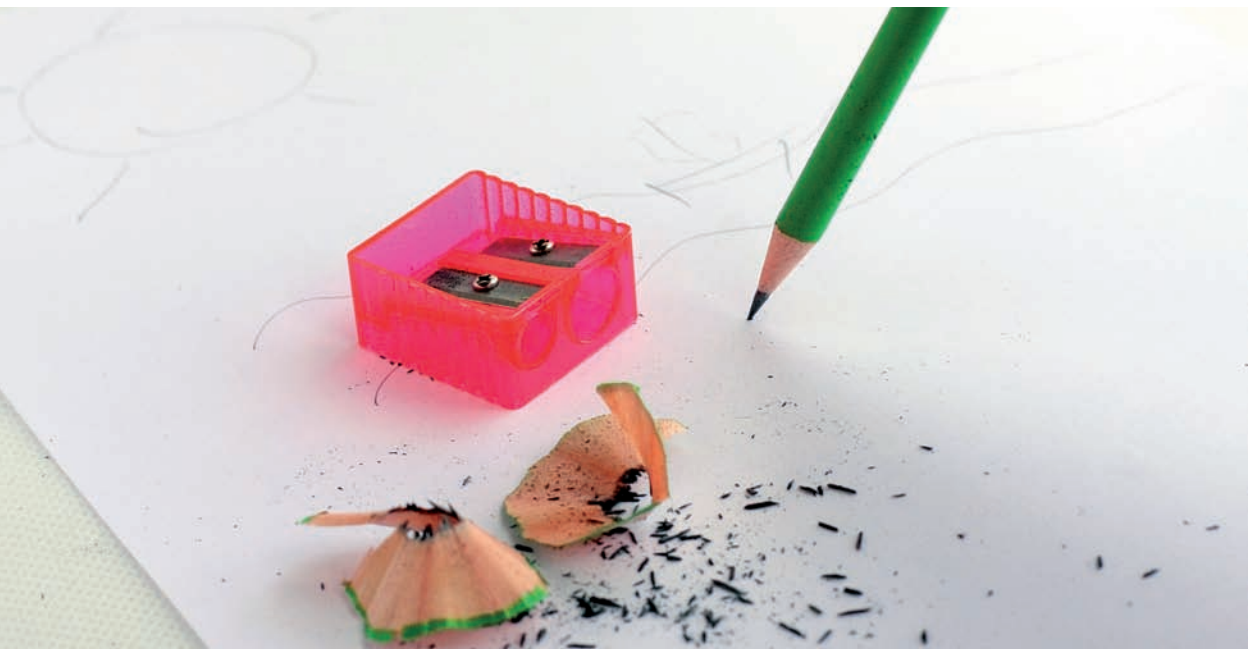
En tidligere eiendomssjef ved Ullevål universitetssykehus ble i dom avsagt av Oslo tingrett i januar 2009 dømt til ubetinget fengsel i to år for grov korrupsjon. Han ble dømt for å ha mottatt bestikklser fra en svensk entreprenør. Bestikkelsene hadde sammenheng med oppdrag som eiendomssjefen tildelte på sykehuset. Dommen omfatter også bestikklser i form av byggevarer til en verdi av mer enn 600 000 kroner som han mottok fra et stort norsk entreprenørselskap da han var prosjektdirektør i NSB. Eiendomssjefen ble dømt for samme saksforhold i tingretten i 2006, men dommen ble satt til side av lagmannsretten på grunn av inhabilitet.

Dom i korrupsjonssak - NAV

Den 2. desember 2008 avsa Oslo tingrett dom i en sak som gjaldt bestiktelser av to ansatte i Aetat (nå NAV). Én av de tiltalte ble frifunnet, mens den andre ble dømt til fengsel i ett år og åtte måneder, hvorav seks måneder betinget. Økokrim har anket over frifinnelsen, og saken skal opp for lagmannsretten i 2009. Saken dreide seg om mottak av bestiktelser for ca. 2,4 millioner kroner. Oslo tingrett fant bevist mottak av 600 000 kroner for den ene tiltalte, men det er også anket over dette spørsmålet. Korrupsjonen knyttet seg til mottak av bestiktelser for at en finsk forretningsmann skulle få avtaler med Aetat om språkoplæring av finske sykepleiere.

Utfordringer og tendenser

De siste årene har vært preget av en rekke korrupsjonsavsløringer, og det har generelt vært rettet betydelig oppmerksomhet mot temaet korrupsjon i det norske samfunnet. I løpet av 2008 ble flere alvorlige korrupsjonssaker behandlet i rettsapparatet. Det er usikkert om dette betyr at omfanget av korrupsjon i Norge har økt. Uansett antar Økokrim at det er store mørketall på dette området. Det er all grunn til å ha høy beredskap overfor korrupsjonstrusselen i så vel offentlig som privat sektor. Etter Økokrims oppfatning er det svært viktig å ha en effektiv strafferettslig bekjempelse av korrupsjon.

Når noen svindler staten går det utover fellesgodene våre, for eksempel skole. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

Subsidiekriminalitet

Subsidiekriminalitet er straffbare handlinger i forbindelse med offentlige støtte- og overføringsordninger. En person eller et foretak kan gi uriktige opplysninger i forbindelse med tildeling av midler fra det offentlige eller bruke slike midler i strid med forutsetningene.

Det er viktig å bekjempe denne typen kriminalitet fordi det offentlige hvert år utbetaler meget store summer i subsidier og andre støttetiltak til bedrifter, organisasjoner eller enkeltpersoner. Dette gjelder innenfor de fleste samfunnssektorer, for eksempel helse og trygd, landbruk, transport, undervisning, forskning og industri. Det offentliges utbetalinger under slike ordninger er ofte basert på opplysninger fra stønadsmottaker og skjer i tillit til at opplysningene er riktige. Støtteordningene kan derfor være sårbare for

misbruk. Ordningene er gjerne innført for å ivareta viktige samfunnsoppgaver, og finansieres ved fellesskapets midler. Svindel med slike ordninger vil derfor ramme viktige funksjoner i samfunnet, og vil på sikt kunne undergrave folks vilje til å bidra til finansieringen av dem.

Et utvalg saker:

Privatskole dømt for bedrageri mot staten

To tidligere ledere ved en privat videregående skole i Oslo ble i juni 2008 dømt til ett år og ti måneders fengsel i Oslo tingrett for urettmessig å ha mottatt for mye midler i støtte fra det offentlige til drift av skolen. Kun to måneder av straffen er gjort ubetinget. De to er dømt for blant annet grovt bedrageri overfor daværende Kirke- undervisnings- og forskningsdepartementet (nå Kunnskapsdepartementet) i perioden 2000-2002. I forbindelse med utbetaling av støtte fra departementet innrapporterte de domfelte elever på linjer skolen ikke var godkjent for, og de oppga som støtteberettigede personer som aldri hadde vært elever på skolen. Dette medførte at staten utbetalte i alt ca. 13 millioner kroner for mye i statsstøtte. Mennene er i tillegg dømt for grov utroskap mot skolen og brudd på aksjeloven. De må betale tre millioner kroner i skadeerstatning til staten. Dommen er ikke rettskraftig.

Bedrageri i forbindelse med statsstøtte til transportselskap

Hålogaland lagmannsrett dømte i januar 2009 den tidligere direktøren i et transportselskap til tre og et halvt års fengsel for subsidiebedrageri. Bedraget skjedde i forbindelse med offentlig tilskudd til drift av ferge- og busstrafikk. I tillegg ble han fradømt retten til å drive næringsvirksomhet i fem år. Lagmannsretten opprettholdt tingrettens dom for bedrageri for bussdelen, men la etter dissens til grunn et noe lavere omfang enn tingretten.

Den tidligere direktøren for transportselskapet ble dømt for subsidiebedrageri med fare for tap på nær 25 millioner kroner, mens den tidligere driftsjefen, som ble dømt i tingretten, ble frifunnet av lagmannsretten. I tillegg ble to selskaper ilagt foretaksbøter på til sammen tre millioner kroner. Fra før er den tidligere økonomidirektøren i selskapet dømt til ett år og ti måneders fengsel. Dommen er ikke rettskraftig.

Utfordringer og tendenser

De senere årene har man sett at misbruk av støtteordninger skjer i mer organiserte former, blant annet når det gjelder trygdebedragerier. Det er eksempler på at lege og pasient eller arbeidsgiver og stønadsmottaker har gått sammen om å gi uriktige opplysninger til trygdemyndighetene. Slikt samarbeid gjør det vanskeligere å avdekke misbruket. En annen utfordring innen etterforskning av enkelte typer subsidiekriminalitet er at tildelingskriteriene kan være uklare, og at kontrollrutinene hos dem som administrerer tilskuddene, kan være mangelfulle.

Økonomisk kriminalitet er som en kreftsvulst som bryter ned samfunnet

Skatte- og avgiftskriminalitet påfører samfunnet tap på 30-50 milliarder kroner hvert år. Dette rammer velferdsgoder som skoler, veier, helse/omsorg og annen viktig infrastruktur. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

Skatte- og avgiftskriminalitet

Skatte- og avgiftskriminalitet kan deles inn i tre hovedkategorier:

- svart arbeid/virksomhet
- ulovlig skatte- og -avgiftsplanlegging og -tilpasning ved å gi uriktige/ufullstendige opplysninger til skatte- eller avgiftsmyndighetene eller å unnlate å gi pliktige opplysninger.
- utnytting av uklarheter eller påståtte hull i loven for å oppnå uberettigede skattefordeler.

Det er viktig å bekjempe skatte- og avgiftskriminalitet fordi det påfører samfunnet betydelige tap – i størrelsesorden 30–50 milliarder kroner hvert år.

Dette rammer både individ og samfunn siden det blir mindre penger til velferdsgoder som skoler, veier, helse/omsorg og annen viktig infrastruktur i samfunnet. Unndragelse av skatter og avgifter skaper uakseptabel omfordeling mellom individer i samfunnet og uønsket konkurransevridning mellom næringsdrivende. Prisingsmekanismen for viktige goder som bolig, fritidseiendom og andre forbruksgoder og dyre kapitalvarer favoriserer de som unndrar seg fellesskapets plikter, men samtidig nyter godt av godene.

Et utvalg saker:

Bygg- og anleggsbransjen

Økokrim har i løpet av året ført for retten flere saker som gjelder merverdiavgiftskriminalitet i bygg- og anleggsbransjen. Fremgangsmåten er velkjent: Entreprenører betaler håndverkerne "svart" lønn med kontantuttak fra banken og dekker betalingene opp i regnskapet med kvitteringer og fakturaer (inklusive merverdiavgift) fra fiktive "underleverandører". Kvitteringene og fakturaene blir benyttet til merverdiavgiftsbedragerier og utroskap i det selskapet som mottar fakturaene, mens den som underskriver, mottar mindre beløp som betaling for sine underskrifter. Blant annet ble tre personer i lagmannsretten i oktober 2008 hver dømt til fengsel i ett år og fire måneder for å ha skrevet under på slike kvitteringer. "Hovedmannen" i samme sakskompleks ble dømt til fengsel i to år og ni måneder for merverdiavgiftsbedrageri og grov utroskap. Alle ble dømt til å tåle inndragning av utbyttet de hadde fått ved handlingene.

Avleggere av Finance Credit-saken

I løpet av 2008 har de to siste sakene som hadde sitt utspring i Finance Credit-saken, blitt ferdig behandlet. En tidligere forretningspartner av Finance Credit ble dømt til fengsel i ett år og tre måneder, hvorav sju måneder ble gjort betinget. Saken gjaldt merverdiavgiftsunndragelse og brudd på regnskapsloven i forbindelse med en fiktiv faktura som bidro til å blåse opp regnskapet til Finance Credit. Han ble også dømt til inndragning av det unndratte merverdiavgiftsbeløpet som selskapet han eide hadde mottatt. Videre ble revisorfirmaet KPMG i Høyesterett dømt til foretaksstraff på fem millioner kroner for mangelfull revisjon i Finance Credit-saken, se Rt. 2008 side 996.

Skatteparadiser

Økokrim etterforsket i samarbeid med skattemyndighetene en rekke tilfeller i 2008 der store skattepliktige gevinster var skjult i skatteparadiser. Dette dreier seg om tilfeller der relativt små aksjeselskaper i Norge i IT-bransjen ble solgt til et børsnotert selskap. Salgene medførte skattepliktige gevinster på til sammen ca. 130 millioner kroner. I stedet for å selge aksjene direkte til det børsnoterte selskapet, ble aksjene først "solgt" for om lag pålydende verdi til selskaper i skatteparadiser som eierne hadde opprettet kun for dette formålet. Deretter ble aksjene overført til det børsnoterte selskapet for den reelle salgsprisen, slik at gevinstene ikke syntes i Norge. Gevinstene ble ikke oppgitt i eiernes selvangivelser. Det forventes at disse sakene blir ført for retten i løpet av 2009.

Utfordringer og tendenser

Innen området skatte- og avgiftskriminalitet har man gjennom etterforskning sett fire hovedtendenser:

- bruk av skatteparadiser ved kanalisering av pengestrømmer
- bruk av mange selskaper og stråmenn
- økende grad av registrering og bruk av NUF-selskaper (norsk avdeling av utenlandsk foretak)
- bruk av rådgivere (blant annet revisorer og advokater) til å utarbeide strukturer for å redusere eller unngå skatte- og avgiftsbelastning

Bruken av gjennomstrømningselskaper i skatteparadiser og såkalte respektable onshorestater for å skjule reelle eierforhold og unngå/minimere beskatningen synes å øke i takt med internasjonaliseringen og teknologiutviklingen. I tillegg opprettes det stadig flere norske filialer av utenlandsregistrerte foretak (NUF). Dette reduserer mulighetene for offentlig innsyn.

Videre foregår en stadig økende del av verdenshandelen mellom og innenfor konsern. Internprising av varer og tjenester påvirker skattegrunnlaget i Norge, hovedsakelig ved at det rapporteres marginale skattebare overskudd i det norske datterselskapet/filialen samtidig som morselskapet utenfor Norge har store overskudd. Det kan synes som de virkelig store skatte- og avgiftsunndragelsene nettopp foregår i store internasjonale konsern, og at det her foregår ulike former for kriminelle handlinger, som skatte- og avgiftsunndragelser, korrupsjon, og kartellvirksomhet/prissamarbeid.

« Skatte- og avgiftskriminalitet påfører samfunnet tap på 30-50 milliarder kroner hvert år. Dette rammer velferdsgoder som skoler, veier, helse/omsorg og annen viktig infrastruktur »

Du og jeg taper på at noen samarbeider ulovlig om pris. Vi betaler en høyere pris enn hva vi ville ha gjort hvis det hadde vært en reell konkurranse i markedet. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

Konkurranseskriminalitet

Konkurranseskriminalitet er samarbeid om og påvirkning av priser, avanser og rabatter, samt anbuds- og markedsdelingsamarbeid. Konkurranseloven er en kombinasjon av forbuds- og inngrepsbestemmelser. Forbudsbestemmelsene i konkurranseloven rammer først og fremst såkalt kartellsamarbeid, der markedsaktører innenfor en bransje samarbeider og slik begrenser konkurransen. Ved å for eksempel "dele" markeder mellom seg oppnår partene økt markeds-makt, og konsekvensen av dette er blant annet høyere priser.

Det er viktig å bekjempe konkurranseskriminalitet fordi kartellvirksomhet kan påføre samfunnet og kunder meget store tap. Man betaler en høyere pris for varer og tjenester enn hva man ville ha gjort hvis det hadde vært en reell konkurranse i markedet. Som regel er det svært vanskelig å avdekke kartellvirksomhet. Kartell deltakerne ønsker å holde den ulovlige virksomheten skjult for omgivelsene. Kunder og konkurrenter som føres bak lyset, oppdager sjelden hva som foregår. Offisielle regnskaper og dokumenter som oppbevares i bedriftens ordinære arkiver, vil som regel heller ikke inneholde opplysninger som tilsier at det foregår kartellvirksomhet.

Eksempel på sak:

Lemminkainen-saken

Saken er én av flere som gjelder bruk av foretaksstraff ved konkurranseskriminalitet, og hvor virksomheten er omdannet (for eksempel ved fusjon/fisjon, salg av selskap/innmat) etter at konkurranselovbruddene skal ha skjedd, men før straffesaken er avgjort. Omdannelser skjer i stadig større grad i næringslivet, uten at lovbestemmelsene om foretaksstraff er tilstrekkelig klare på hvem som er strafferettslig ansvarlig.

Saken gjaldt ett av flere forelegg som ble gitt til en rekke asfaltentreprenører i Norge for overtredelse av den tidligere konkurranseloven § 3-2, som gjelder markedsdeling og prissamarbeid, i forbindelse med tilbud på legging av asfalt og fastsettelse av pris på salg av asfaltmasse.

Forelegget i denne saken ble gitt til Lemminkainen Norge AS for tre tilfeller av markeds- og kundedeling og pris- og anbudssamarbeid, eller forsøk på dette. Bare spørsmålet om hvilket rettssubjekt som var strafferettslig ansvarlig, ble behandlet i retten. Icopal hadde solgt innmaten i sin virksomhet som gjaldt området "vei" til Lemminkainen forut for forelegget. Høyesterett avgjorde at straffen skal legges på det selgende selskapet, altså Icopal, og ikke det kjøpende selskapet, Lemminkainen.

Utfordringer og tendenser

Færre og større aktører innen mange bransjer, sammen med økt internasjonalisering og rask teknologisk utvikling, gjør det vanskeligere å føre tilsyn. Dette medfører økt fare for kartellvirksomhet både nasjonalt og internasjonalt.

« Økokrim bidrar til like og sunne konkurransevilkår i næringslivet »

Brudd på verdipapirhandelloven undergraver børsens rolle som markedsplass for tilførsel av kapital til norsk næringsliv fra inn- og utland. Illustrasjonfoto: yajmicro.no

Verdipapirkriminalitet

Verdipapirkriminalitet er straffbare forhold knyttet til handel med finansielle instrumenter. De mest alvorlige lovovertredsene er markedsmanipulasjon og innsiddehandel, som begge to har en strafferamme på seks år.

Bekjempelse av verdipapirkriminalitet er først og fremst rettet mot å sikre og opprettholde tilliten til det norske verdipapirmarkedet. Brudd på verdipapirhandellovens bestemmelser undergraver børsens rolle som markedsplass for tilførsel av kapital til norsk næringsliv fra inn- og utland.

Et utvalg saker:

Første Høyesterettsdom for kurmanipulasjon

En tidligere porteføljeforvalter som var tiltalt for flere forhold, ble i 2008 dømt av Oslo tingrett til en fengselsstraff på 6 måneder (hvorav 120 dager betinget) og en bot på 1 million kroner. Tiltalen gjaldt blant annet markedsmanipulasjon med sluttkursen på Oslo Børs i selskapet Findexa Ltd på årets siste handelsdag i 2004. I lagmannsretten ble lengden på fengselsstraffen stående, mens den betingede delen av straffen ble halvert til 60 dager. Dommen ble anket til Norges Høyesterett som fastsatte straffen til 10 måneders fengsel, hvorav 120 dager ble gjort betinget.

Største innsidesak hittil

Ved kjennelse av 9. juni 2008 forkastet Borgarting lagmannsrett straffutmålingsanken fra Økokrim og tre tiltalte personer i det som Økokrim i sin årsrapport for 2007 omtalte som Norges hittil største innsidesak.

Lagmannsrettens kjennelse gjaldt en dom av 11. juli 2007 avsagt av Oslo tingrett hvor en PR-rådgiver, en investor og en av hans venner ble dømt til henholdsvis ti, ti og åtte måneders fengsel for overtredelse av innsiddehandelsbestemmelsen i verdipapirhandelloven.

Lagmannsrettens kjennelse ble anket av alle parter til Norges Høyesterett, som behandlet saken 26. februar 2009. Ett av spørsmålene som skulle opp til behandling i Høyesterett, var hvilken betydning Høyesteretts avgjørelse i tre storkammersaker om begrunnelse for ankesiling skal ha for de domfelte. Lagmannsrettens beslutning om å nekte å fremme anken ble opphevet, og lagmannsrettens kjennelse vedrørende straffutmålingen ble også opphevet.

I samme sakskompleks ble en aksjemegler i en tilståelsesdom i mars 2008 dømt av Oslo tingrett til 75 dagers betinget fengsel samt en bot på 40 000

kroner. Den tiltalte megleren erkjente at han uaktsomt medvirket til investorens innsidehandel med aksjer i selskapet Ignis ASA i november 2005.

Ved Nord-Troms tingretts dom av 23. oktober 2008 ble ytterligere to personer i samme sakskompleks dømt til en fengselsstraff på henholdsvis 21 og 30 dager for innsidehandel etter å ha blitt tilskyndet til dette av den tidligere omtalte investoren. Dommen er anket til lagmannsretten, som har nektet anken fremmet ved beslutning og kjennelse av 3. februar 2009.

Første varetektsfengsling i innsidesak

I slutten av januar 2008 aksjonerte Økokrim mot en daværende administrerende direktør i et børsnotert selskap og en annen person i en tilsvarende stilling i et tilhørende datterselskap. Begge ble i den forbindelse varetektsfengslet i åtte uker. Dette var første gang at Økokrim i en innsidesak fikk rettens medhold til varetektsfengsling av mistenkte personer. Saken forventes påtaleavgjort i løpet av 2009.

DnB NOR-saken

Kredittilsynet anmeldte i oktober 2008 en norsk finansinstitusjon og to av de ansatte for mulig mistanke om overtredelse av verdipapirhandellovens bestemmelser om innsidehandel. Anmeldelsen kom på grunnlag av handel med statsobligasjoner i forkant av lanseringen av en statlig tiltakspakke rettet mot å bedre bankenes likviditet og muligheter for finansiering. Ved inngangen til 2009 er saken fremdeles under etterforskning.

Journalist tiltalt for innsidehandel

I slutten av 2008 tok Økokrim ut tiltale mot to personer (far og sønn) for innsidehandel og tilskyndelse til innsidehandel. Saken er en del av en større sakskompleks. Hovedforhandlingen er berammet for Oslo tingrett i juni 2009.

Utfordringer og tendenser

I 2008 har vi hatt en økende mengde bistandssaker både fra Sverige og politidistriktene i Norge. Her nevnes spesielt bistanden til Rogaland politidistrikt i den såkalte Acta-saken.

Økokrim viste i sin årsrapport for 2007 til en trendanalyse om verdipapirkriminalitet som konkluderte med at *“Utviklingen i den senere tid gir grunn til å forvente at lovbruddene i fremtiden blir mer kompliserte, utfordrende og raffinerte. Blant annet av denne grunn er det sannsynlighet for at grupper på flere personer vil stå bak overtredelser i fremtiden fremfor enkeltpersoner. Vi ser bl.a. indikasjoner på at investorer samarbeider med meglere ved mer raffinert misbruk av innsideinformasjon og at informasjonsflyten blir vanskeligere å følge”*.

Også i år ser det ut som om tilgangen av nye saker bekrefter denne trenden. Dessuten vil finanskrisen og et verdensomspennende fall på de internasjonale børsene i annet halvår i 2008 mest sannsynlig gi nye utfordringer for kontrollkjeden. Økokrim ser derfor hen til økt oppmerksomhet rundt forholdene knyttet til markedsmanipulasjonsbestemmelsene hvor det foreløpig finnes relativt lite rettspraksis.

« *Brudd på verdipapirhandellovens bestemmelser undergraver børsens rolle som markeds plass for tilførsel av kapital til norsk næringsliv fra inn- og utland.*»

Presset på naturen stiger i takt med vår økonomiske velstand. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no.

Miljøkriminalitet

Miljøkriminalitet er kriminalitet som skader samfunnets fellesgoder, og som i verste fall kan true vårt eksistensgrunnlag. Miljøkriminalitet deles vanligvis i fire hovedgrupper:

- forurensningskriminalitet
- naturkriminalitet
- kunst- og kulturminnekriminalitet
- arbeidsmiljøkriminalitet

Miljøkriminalitet utgjør under én prosent av alle anmeldte lovbrudd, men det er store mørketall.

Bekjempelse av miljøkriminalitet er viktig fordi presset på naturen stiger i takt med vår økonomiske velstand. Samtidig påfører miljøkriminalitet samfunnet langvarige og alvorlige problemer som det er vanskelig å løse i ettertid. Miljøkriminalitet er en belastning på miljøet som kommer i tillegg til den belastningen som lovlig virksomhet utgjør. Dette bidrar til å redusere vår evne til å ha kontroll på samfunnets fremtidige forvaltning av naturressursene.

Et utvalg saker:

Anleggsvei i strandsonen

Høyesterett har opphevet lagmannsrettens dom i en sak som gjaldt anleggelse av en midlertidig anleggsvei i strandsonen. Høyesterett mente blant annet at lagmannsretten ikke hadde lagt nok vekt på at veien var lagt i et område som var automatisk fredet etter kulturminneloven.

Bot for ulovlig hyttevei

Økokrim har hatt flere saker de siste årene om ulovlig byggetiltak i tilknytning til hytter langs sjøen. I 2008 ble to hytteeiere i tingretten idømt bøter på henholdsvis 80 000 og 30 000 kroner for å ha anlagt en ca. 30 meter lang vei inn mot hyttene sine uten å søke om tillatelse.

Kommune dømt for overtredelse av kulturminneloven

En kommune ble i tingretten dømt til en bot på 150 000 kroner for manglende melding til fylkeskommunen om at kommunen hadde til behandling en søknad om lagrings- og tørkeplass for ved på en gård hvor det var gravhauger fra før år 1000 e. Kr.

Solgte fredede Østerdals-møbler

Tre personer ble tiltalt etter et salg av fredede møbler på Koppang i Østerdalen i 2005. Møblene sto i en såkalt barfrøstue fra ca. 1790 som ble fredet i 1923. Selgeren av møblene er tiltalt for brudd på kulturminneloven. Kjøperen og antikvitetshandleren som formidlet salget, er begge tiltalt for uaktsomt heleri. Saken ble behandlet i retten i mars 2009.

Overtredelse av akvakulturloven

Et oppdrettsanlegg i Hordaland vedtok en bot på 2,8 millioner kroner for brudd på akvakulturloven i forbindelse med at ca. 300 000 regnbueørret rømte fra anlegget.

I lagmannsretten ble et oppdrettsanlegg dømt til å betale en bot på 700 000 kroner for overtredelser av akvakulturloven i forbindelse med at ca. 54 000 oppdrettslaks hadde rømt sommeren 2005.

Et oppdrettsanlegg i Møre og Romsdal vedtok en bot på 250 000 kroner for blant annet å ha vrengt en not slik at ca. 50–100 laks svømte ut i fjorden. Det manglet også føring i driftsjournal ved flytting av fisk mellom merder på anlegget.

Vannressursloven

To personer ble tiltalt for brudd på vannressursloven etter at det ved en kraftutbygging i Sør- Trøndelag ble anlagt en 1400 meter lang rørgate fra det regulerte vannet og ned til fjorden.

Manglende merking av helse- og miljøskadelige malingsprodukter

To leverandører til fargehandelen ble ilagt forelegg på henholdsvis 100 000 og 80 000 kroner for mangelfull informasjon til forbrukerne om mulig helse- og miljøskadelige effekter av produkter.

Utfordringer og tendenser

Politiet og påtalemyndigheten står overfor en rekke store utfordringer innenfor miljøkriminalitet. Kampen mot naturkriminalitet vil i tiden fremover dreie seg om å bevare vårt biologiske mangfold. Det biologiske mangfoldet kan bevares ved å begrense utsett/innføring av fremmede arter som er en trussel mot mangfoldet. Et eksempel på dette er rømte oppdrettsfisk, som er en trussel mot både artsmangfoldet og det genetiske mangfoldet.

Forurensningskriminalitet begås for eksempel der bedrifter og enkeltpersoner lar seg lokke av lettvinde løsninger og stor økonomisk gevinst i håndtering og transport av farlig avfall. Økt oljeaktivitet i nordområdene og en økende oljetransport langs norskekysten gir store utfordringer på dette feltet. Innenfor kunst- og kulturminnekriminalitet er det store utfordringer knyttet til nasjonal og internasjonal handel med kunst og kulturminner. Dette er blant annet fordi det er ulike typer aktører på markedet og ulike omsetningsformer. Internett har for eksempel skapt et eget marked for denne kriminalitetsformen.

Det er også en utfordring å forsøke å stanse den kontinuerlige forsettlig og uaktsomme ødeleggelsen av våre faste kulturminner som foregår rundt om i Norge.

Innenfor arbeidsmiljøkriminalitet vil en av hovedutfordringene ligge i bekjempelsen av "sosial dumping" som økt arbeidskraft fra utlandet har medført. Økt tidspress, dårlige HMS-rutiner og krav om økonomisk gevinst hos bedriftene er med på å svekke sikkerheten og arbeidsforholdene for arbeidstakere på ulike arbeidsplasser i Norge. Dette gjelder spesielt i byggebransjen, skipsindustrien og landbruket.

Kriminalitet skal ikke lønne seg. Er det greit at en lovbrøyer får beholde luksusbiler kjøpt for svarte penger?
Illustrasjonsfoto: yaymicro.no

Inndragning av utbytte

Inndragning av utbytte fra straffbare handlinger er å frata gjerningspersonene fortjenesten som er oppnådd gjennom ulike former for profittmotivert kriminalitet. Gjennom finansiell etterforskning analyseres pengestrømmer og transaksjoner for å skille de ulovlige inntektene fra eventuelt lovlige inntekter. Resultatet av dette arbeidet blir brukt som bevis for å danne grunnlag for inndragning.

Det er viktig å inndra utbytte av straffbare handlinger fordi målet om fortjeneste er drivkraften bak svært mange lovbrudd. Hvis kriminalitet lønner seg i praksis, vil straffens holdningsskapende virkning svekkes. For allmennheten vil dette virke støtende. I tillegg vil straffereaksjonene virke mindre avskrekkende hvis en opplever at andre kan bygge opp formue basert på kriminell virksomhet. Inndragning vil i likhet med straff ha effekt både generelt og individuelt.

Et utvalg saker:

Bistand til Kripos – hvitvasking

Økokrim har gitt bistand til Kripos i en sak som gjaldt hvitvasking av penger. Hovedmannen ble i 2007 dømt for organiserte vinningstyverier. Foreldrene til hovedmannen ble siktet for hvitvasking av penger ved å stå som proforma eier av en leilighet til en verdi av ca. fem millioner kroner. Hovedforhandling i saken ble holdt i januar i 2009. Foreldrene ble frifunnet for hvitvasking, men det reelle eierskapet til leiligheten ble fastslått. Leiligheten kan nå tjene som utleggsobjekt for et erstatningskrav mot hovedmannen som langt overstiger verdien av leiligheten.

Organiserte lånebedragerier

Økokrim startet i mai 2008 etterforskning i en sak vedrørende organiserte lånebedragerier. Bedrageriene ble gjennomført ved å overdra eiendommer gjennom flere ledd til nære samarbeidspartnere uten at hjemmelsovergang ble registrert. Ved hjelp av oppblåste takster lyktes gjerningsmennene i å få utbetalt lån langt utover den reelle verdien på eiendommene. Hovedmannen ble i september 2008 idømt to og et halvt års fengsel etter at han hadde tilstått forholdene. Etter en ankesak i lagmannsretten knyttet til et annet saksforhold ble det utmålt en fellesstraff på to og et halvt års fengsel, hvorav ti måneder ble gjort betinget. Dommen er rettskraftig.

Finansielle bedragerier

Økokrim gjennomførte i 2008 hovedforhandling i en sak hvor gjerningsmannen var tiltalt for bedragerier i størrelsesorden 70 millioner norske kroner. De fornærmede var forledet til å investere store beløp under foregivende at det skulle genereres en profitt på 300 % per år. De investerte beløpene ble imidlertid brukt til andre formål. Gjerningsmannen er tidligere domfelt for bedragerier av 68 millioner kroner i samme sakskompleks, og valgte nå å tilstå de resterende forholdene. Det er utmålt en fellesstraff på åtte og et halvt års ubetinget fengsel for bedrageriene. I saken er det totalt idømt inndragning på ca. 70 millioner kroner, hvorav ca. 52 millioner kroner er tilbakeført til fornærmede. I tillegg er gjerningsmannen idømt ca. 65 millioner i erstatning.

Hovedmannen ble i tingretten dømt til fengsel i fem år og seks måneder. I Borgarting lagmannsrett ble dommen satt til fem års fengsel. I tillegg ble hovedmannen dømt til å betale erstatning på 2,5 millioner kroner.

Utfordringer og tendenser

Det er fortsatt en utfordring å få politiet til å prioritere inndragning av utbytte fra straffbare handlinger. Dette skjer til tross for at man har fått bedre lovgivning på området, og at man har fått økt fokus på viktigheten av at de kriminelle ikke sitter igjen med fortjeneste fra den straffbare virksomheten. Det er også en tendens til at de kriminelle i stadig større utstrekning benytter seg av profesjonelle hjelpere, som regnskapsførere og advokater. I tillegg opprettes det egne selskaper, og den illegale virksomheten blandes gjerne med lovlig forretningsdrift. Dette gjør det vanskeligere for politiet både å få tilgang til informasjon samt å kartlegge de reelle økonomiske forholdene som skal danne grunnlag for inndragning.

«*Hvis kriminalitet lønner seg i praksis, vil straffens holdnings-
skapende virkning svekkes. For allmennheten vil dette virke
støtende*»

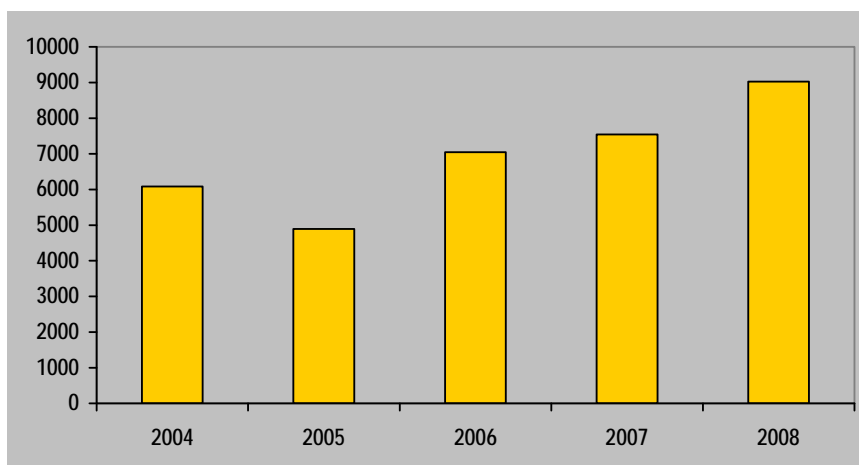
EFEs ansatte har avansert IT-støtte og må ha god kunnskap og erfaring ved bruken av disse. Foto: Ingvil Trana, Økokrim

Enheten for finansiell etterretning (EFE)

Enheten for finansiell etterretning ved Økokrim er Norges nasjonale enhet for finansiell etterretning, det vil si Norges FIU (Financial Intelligence Unit). EFEs primære oppgave er å motta og analysere rapporter om mistenkelige transaksjoner (MT-rapporter) fra rapporteringspliktige. EFE har også ansvar for behandling og formidling av finansiell informasjon som kan knyttes til terrorfinansiering, jf. hvitvaskingsloven § 17. I 2008 mottok EFE 9026 MT-rapporter.

EFE er et kompetansesenter for spørsmål knyttet til hvitvasking, og det har som oppgave å følge med på kriminalitetsutviklingen, pleie kontakten med aktuelle samarbeidspartnere og bidra til kompetanse- og metodeutvikling i politiet og hos rapporteringspliktige etter hvitvaskingsloven.

Enheten formidler relevante opplysninger fra MT-rapporter til politiet, kontrollorganer og andre lands hvitvaskingsenheter. Informasjonen videreføres i form av anmeldelser til sentrale og lokale politiorgan, og som etterretningsrapporter og analyser.

Tabell1: Mottatte MT-rapporter siste 5 år. I 2008 mottok EFE 9 026 MT-rapporter.

I 2008 mottok EFE 9026 MT-rapporter, som er en økning på 20 % fra 2007. Økningen må ses i sammenheng med økt fokus på rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven hos enkelte grupper rapporteringspliktige. Virksomhetsområder hvor det ble rapportert inn vesentlig mer i 2008 enn i tidligere år, er betalingsformidling og regnskapsførere. Virksomhetsområder hvor det er rapportert inn vesentlig mindre siste år sammenlignet med tidligere, er banker, forsikringsselskaper og advokater.

Om produksjonen i EFE

I 2008 hadde EFE et mål om å utarbeide 300 etterretningsrapporter og anmeldelser. Resultatet ble noe mindre, til sammen ble 243 etterretningsrapporter og 27 anmeldelser formidlet til politi- og kontrollorganer. Disse produktene bygget på informasjon fra 660 MT-rapporter.

Årsaken til at resultatet ble noe lavere enn målet, må ses i sammenheng med at EFE brukte store deler av året på utvikling, testing og implementering av den nye IT-løsningen Ask. Til tross for dette ligger forholdet mellom antall mottatte MT-rapporter og antall oversendte etterretningsrapporter og anmeldelser på samme nivå som andre lands FIU-er.

I 2008 var det en stor økning i antall forespørsler fra andre lands FIU-er. Mens EFE behandlet 34 forespørsler i 2007, ble det behandlet 65 forespørsler i 2008. Dette vitner om økt fokus på muligheten for å spore objekter og pengestrømmer på tvers av landegrensene.

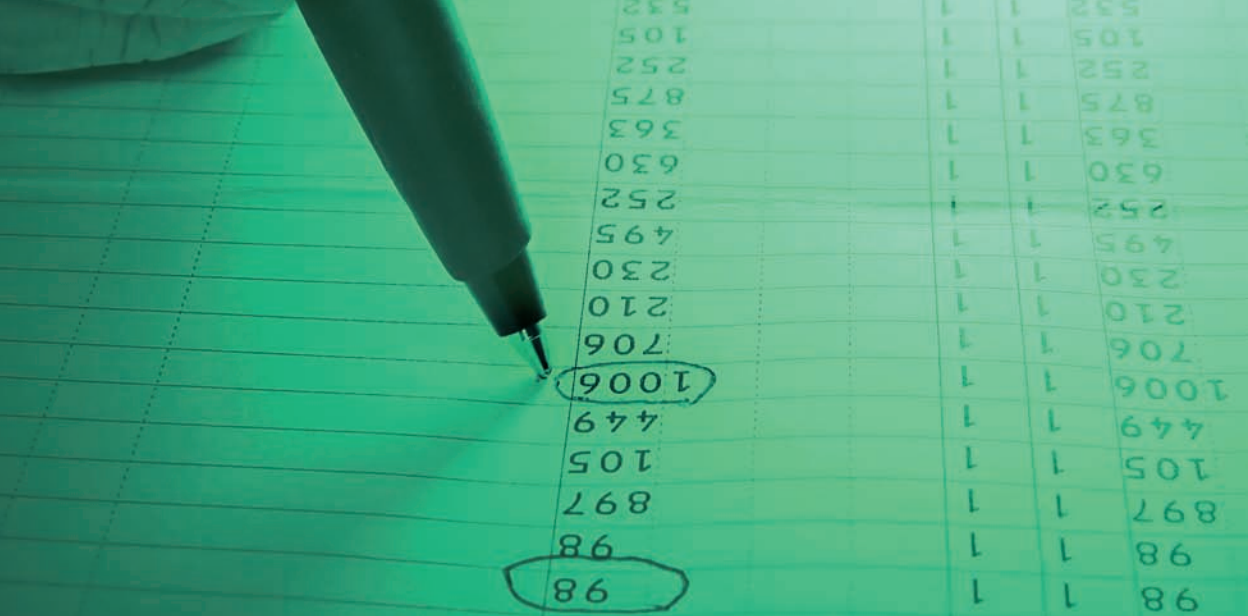
Nytt IT-system - Ask

Ask er det nye IT-systemet for EFE, som ble tatt i bruk 12. juni 2008. Verktøyet inneholder avansert funksjonalitet for mottak, analyse og formidling av finansiell etterretning, og gir EFE en enestående mulighet til å produsere analyser på riktig objekt og nettverk til riktig tid. Som første system i justis-sektoren tar Ask i bruk avansert funksjonalitet som:

- vekting basert på regler
- varsling basert på lister (FN-lister, egendefinerte lister etc.)
- avansert søk ved hjelp av navigatorer
- automatisk nettverksbygging
- integrasjon med analyseverktøyet Analyst Notebook

Som følge av implementeringen av Ask og Altinn II vil det for fremtiden måtte settes strengere krav til datakvalitet på informasjonen EFE mottar fra de rapporteringspliktige. Dette er for å kunne utnytte ressursene på en mest mulig effektiv måte.

EFE gir ut en egen årsrapport. Der finnes blant annet statistikk for MT-rapporter, eksempler på MT-rapporter som har ført til domfellelse, og etterretningsrapporter. Rapporten fås ved henvendelse til Økokrim og ligger på www.okokrim.no og www.hvitvasking.no.

Mye av Økokrims arbeid er å bistå politidistriktene i øko-saker. Illustrasjonfoto: yaymicro.no

Saker Økokrim bistår andre med

Økokrim gir bistand, både etterforskningsmessig og konsultativt, i alle typer økonomiske straffesaker og innenfor finansiell etterforskning. Bistand gis også innenfor alle de fagområder (for eksempel verdipapirhandel, konkurs, korrupsjon mv.) som Økokrim har ansvar for. Den uformelle bistanden (for eksempel telefonkontakt i løpet av en sak) kan være like viktig som den mer formelle, der Økokrim etter anmodning fra politidistriktet yter bistand til den lokale etterforskningen over lengre tid.

Bistandsteamet

Ved Økokrim er det et eget bistandsteam som kun har som formål å yte bistand til politidistrikt og særorganer. Bistandsteamet har etterforskere med politi- og revisorbakgrunn. Bistanden ytes som regel i alle faser av etterforskningen og til dom er avsagt. Typiske bistandssaker kan være større bedragerisaker, konkurssaker, korrupsjonssaker og saker om fiskerikriminalitet.

I 2008 har Bistandsteamet registrert 35 nye bistandssaker. Sakene fordeler seg på 13 politidistrikt, Kripes og Spesialenheten for politisaker, og det er også flere rettsanmodninger fra utlandet.

Bistandsteamet er også ansvarlig for å arrangere to årlige fagseminar for alle økoteamene i politidistriktene. I 2008 ble det gjennomført to seminarer på Gardermoen, hvorav det siste i hovedsak dreide seg om internasjonal etterforskning. Bistandsteamet driver også med annen opplæringsvirksomhet i form av foredrag. I løpet av 2008 har Bistandsteamet blant annet gjennomført en rekke foredrag for de ulike regionene i Skatteetaten.

Et utvalg saker i 2008:

“Import-saken” – bistand til Sogn og Fjordane politidistrikt

Bistanden til Sogn og Fjordane politidistrikt startet i siste del av 2007, og i august 2008 forelå det en dom mot en 56 år gammel forretningsmann. Han ble i Fjordane tingrett dømt til 3 års fengsel, 100 000 kroner i bot samt inndragning av 1 million kroner og 2 biler. Den domfelte drev fra 2004 til 2007 med import av biler, og forfalsket fakturaer som skulle være grunnlag for utregning av importavgifter, blant annet merverdiavgift. I tillegg drev den domfelte med utleie av polsk arbeidskraft i perioden 2005–2007 uten å være registrert i merverdiavgiftregisteret. Han førte ikke regnskap i noen av virksomhetene. Han ble domfelt for blant annet merverdiavgiftsbedrageri og brudd på ligningsloven og regnskapsloven.

Retten skrev i dommen at den tiltaltes konsekvente unnløtelse av å følge reglene på disse områdene, viser et grovt tillitsbrudd mot dette systemet, og at det kan ha bidratt til konkurransevridning i forhold til andre virksomheter i de samme bransjene.

Korrupsjonssaker – bistand til Oslo politidistrikt

I "Screen-saken" i Nord-Trøndelag politidistrikt er to av tre hovedmenn til nå idømt lange fengselsstraffer for korrupsjon og økonomisk utroskap. I kjølvannet av denne saken har Bistandsteamet ytt bistand til Oslo politidistrikt i totalt åtte enkeltsaker som gjaldt overtredelse av straffeloven § 276a (korrupsjon). Seks av disse sakene ble avgjort med rettskraftig dom i løpet av 2008.

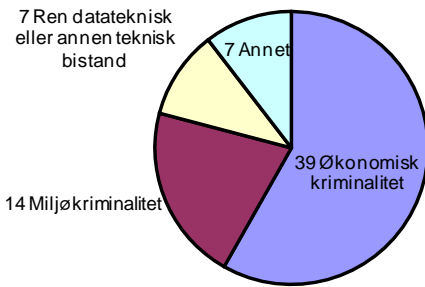
Felles for alle disse sakene er at de retter seg mot ledende ansatte (salgs- og markedssjefer og lignende) i store og kjente bedrifter i Norge. De domfelte i Oslo er dømt for å ha tatt imot flatskjermer og andre ytelser fra selskapet Screen Communication AS. Alle de domfelte er idømt betingede fengselsstraffer på mellom 21 og 45 dager, og er samtidig ilagt bøter på mellom 15 000 og 30 000 kroner. Flatskjermer og andre gjenstander er inndratt til fordel for statskassen. På landsbasis foreligger det nå fellende domsavgjørelser i ti slike saker i kjølvannet av Screen-saken.

Fesil-saken – bistand til Helgeland politidistrikt

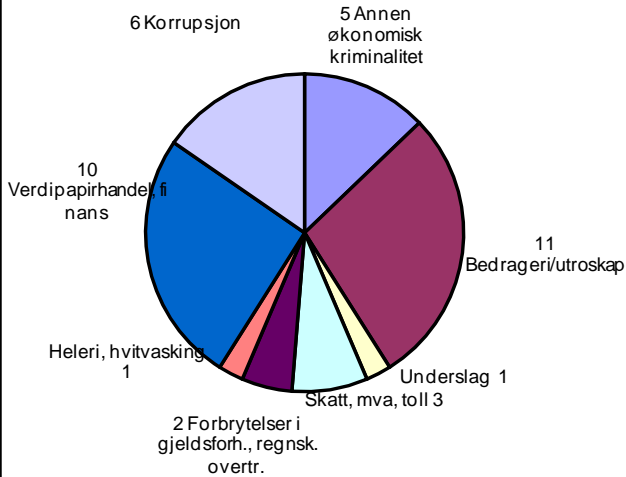
I "Fesil-saken" ble til sammen fem personer dømt til ubetingede fengselsstraffer, og fire av dem ble dømt for korrupsjon etter de nye korrupsjonsbestemmelsene. Den ene av de domfelte var konsernsjef i det børsnoterte selskapet Fesil ASA. Han ble dømt for å ha mottatt en utilbørlig fordel på 1 375 000 kroner. De fire som ble dømt for korrupsjon i tingretten, ble frifunnet i lagmannsretten (av jury), og så domfelt i lagmannsretten (stor meddomsrett). Den siste domfellelsen i lagmannsretten ble senere stadfestet av Høyesterett.

« *Alle har et samfunnsansvar og bør si i fra om straffbare handlinger* »

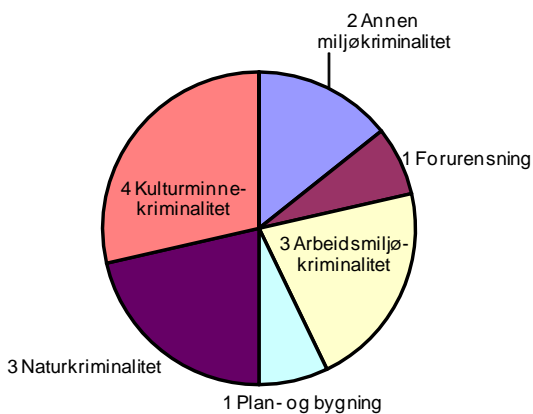
Økokrims bistandssaker i 2008

Økokrims bistandssaker i 2008 Økonomisk kriminalitet

Økokrims bistandssaker i 2008 Miljøkriminalitet

Vi forebygger på ulike måter; vi etterforsker, bistår og underviser. Illustrasjonsfoto: Ingvil Trana, Økokrim

Kompetanseorganet Økokrim

For å fylle vår rolle er vi avhengige av at våre medarbeidere har høy kompetanse, og at kompetansen stadig utvikles for å møte utfordringer innenfor våre områder.

Økokrim driver en omfattende ekstern opplærings- og opplysningsvirksomhet i form av foredrag og innlegg på møter, konferanser og seminarer. Slike opplærings- og informasjonstiltak har også en forebyggende virkning. Noen medarbeidere ved Økokrim skriver også fagartikler, -bøker og debattinnlegg. Mange av medarbeiderne ved Økokrim deltar som kursledere og forelesere på fagområder som er knyttet til deres arbeid ved enheten. Blant annet underviser flere av Økokrims medarbeidere ved Politihøgskolen og for kontrolltater, næringslivet og andre samarbeidspartnere.

På Økokrims hjemmeside legges det ut informasjon om dommer og andre nyheter, og vi informerer om, og advarer mot, ulike former for kriminalitet (for eksempel "Nigeria-bedragerier", investeringsbedragerier og ulike former for nettsvindel). Kommunikasjonsrådgiveren besvarer og viderefremidler henvendelser fra pressen, og desken besvarer blant annet henvendelser fra personer som har blitt utsatt for bedrageriforsøk. Informasjon om den enkelte straffesak gis i stor grad av påtaleansvarlig, mens uttalelser om policy spørsmål som regel gis av ledelsen.

I 2008 har vi blant annet hatt følgende eksterne opplæringstiltak:

- to fagseminarer for økoteamene i landets politidistrikt
- todagers nordisk erfaringsseminar om korrupsjon
- en rekke foredrag om korrupsjon
- revisorseminar for bistands- og politirevisorene samt for revisorer i skattekrimenhetene
- undervisning på Politihøgskolens studium i bekjempelse av økonomisk kriminalitet
- foredrag for revisorstudenter ved Norges Handelshøgskole, BI og Universitetet i Agder
- undervisning på samling for skattetrekkskontrollører

- fagseminar om samarbeidsformer med kontrolletatene for Skattekrimenheten
- seminar om regnskapsmanipulasjon i regi av Skatteetaten region øst
- regionalt fagseminar om gjeldskapitlet for Skatteetaten i Stavanger
- seminarer om bobehandling og gjeldskapitlet i regi av Konkursrådet i Bodø og på Lillehammer
- regionalt seminar for Hordaland politidistrikt sammen med rapporteringspliktige fra finanssektoren om blant annet finansiell etterretning og etterforskning
- foredrag om hvitvasking og rapporteringsplikten etter hvitvaskingsloven for ulike rapporteringspliktige grupper
- hospitantordning ved EFE for etterforskere fra politidistriktene
- fagseminar i miljøkriminalitet for statsadvokater og miljøkoordinatorer og miljøjurister i politidistriktene
- foredrag på politidistriktenes miljøseminar
- undervisning for Fiskeridirektoratets kontrollører
- foredrag på påtalemøter om miljøkriminalitet
- undervisning om miljøkriminalitet på Politihøgskolen
- foredrag om nettsvindel på Datamessen i regi av Dataforeningen

I 2008 har Økokrim blant annet deltatt i Skatteunndragelsesutvalget og i Regjeringens utvalg mot kapitalflukt fra fattige land. Vi har også deltatt i Embetsmannsutvalget mot økonomisk kriminalitet, Regjeringsutvalget for ny hvitvaskingslov og Metodekontrollutvalget (utvalg som skal etterkontrollere lovgivningen om inngripende etterforskningsmetoder). Vi har engasjert oss i debatten om datalagringsdirektivet og om revisjonsplikten for små selskaper. Innenfor miljøkriminalitetsområdet har vi blant annet understreket behovet for bedre oppfølging av straffesaker knyttet til rømt oppdrettsfisk og strengere straff på dette området, samt strengere straff for arbeidsmiljøkriminalitet.

I tillegg utgir vi en nasjonal trendrapport om økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet, har ansvar for infosiden www.hvitvasking.no sammen med Kredittilsynet og utgir fagbladet *Miljøkrim* tre ganger årlig

Kriminalitet i en global verden er grenseløs. Veldig mange av sakene våre har internasjonale forgreninger. Illustrasjonsfoto: yaymicro.no.

Nasjonalt og internasjonalt samarbeid

Nasjonalt

I Norge samarbeider Økokrim tett med ulike kontrollorganer, både i generelle spørsmål og i konkrete saker. Ledelsen ved Økokrim har faste, halvårslige møter med ledelsen i Kredittilsynet, Skattedirektoratet, Toll- og avgiftsdirektoratet, Konkurransetilsynet, Kripas og Politiets sikkerhetstjeneste. I tillegg har vi kontakt med andre kontrollorganer på mindre regelmessig basis.

Økokrim arbeider også, gjennom møter og foredrag, med å forbedre kontakten mellom økoteamene i politidistriktene og de lokale kontrollorganene og andre naturlige samarbeidspartnere. I 2008 har vi blant annet deltatt i prosjektet "Stopp nettsvindler" i regi av Forbrukerombudet og ID-tyveriprogrammet i regi av Security Valley.

Internasjonalt

Økonomisk kriminalitet skjer i stadig større grad på tvers av landegrensene. Etterforskning av komplekse saker med forgreninger til utlandet forutsetter at Økokrim har kontakt og samarbeid med utenlandske politimyndigheter. I tillegg til samarbeid i konkrete saker deltar Økokrim i internasjonalt samarbeid av mer generell karakter på ulike områder, blant annet gjennom Interpol, Europol, OECD, GRECO (Group of States against Corruption) og FATF (Financial Action Task Force). FATF har som formål å styrke det internasjonale samarbeidet for å bekjempe hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger. I 2008 har Økokrim blant annet deltatt på ett møte i Egmont Group og fire møter i FATF.

Økokrim er også medlem i underutvalget til Den blandede norsk-russiske fiskerikommisjon. Underutvalget har blant annet som formål å bekjempe ulovlig fiske og å få til et godt samarbeid mellom de ulike fagetatene i landene.

Når det gjelder miljøkriminalitet, har Økokrim i 2008 blant annet deltatt på Baltic Sea Task Force (BSTF) ekspertgruppemøte for bekjempelse av miljøkriminalitet i Østersjø-landene. Økokrim har også vært representert i North Sea Network når det gjelder forurensning fra skip i Nordsjøen. I tillegg har Økokrim deltatt i Impel-TFS, et nettverk som håndterer regelverket rundt grensekryssende transport av farlig avfall.

Utover dette har Økokrim medlemmer i Interpols arbeidsgrupper mot forureningskriminalitet og World Wildlife.

Økokrim

Økokrim

Postadresse: Pb. 8193 Dep, 0034 Oslo

Besøksadresse: C.J. Hambros plass 2 B, 0164 Oslo

Telefon sentralbord: 23 29 10 00

Tipstelefon/Desken: 23 29 11 00

Telefaks: 23 29 10 01

E-post: post.okokrim@politiet.no
desken.okokrim@politiet.no

Nettsider: www.okokrim.no

